

HVA SKAL VI MED SENTRUM?

bosituasjoner i norske småbyer // byplan - bolig - engasjement
stud. arch. mna. amund eggum wangen // veileder gro rødne

Hamar er en vanlig norsk småby. Med sine drøyt 30 000 innbyggere ligger byen nede ved Mjøsas bredd. En gang kjøpstad og religiøs senter; nå hovedkontor for Norsk Tipping og vertsby for olympiske leker i 1994.

Som de fleste andre byer i Norge, har Hamar opplevd en endring i handlemønsteret i og dermed bruken av sentrum. Fra 2004 til 2008 sank dagligvarehandelen i Hamar sentrum med 25 %. Detaljvarehandelen holdt seg på likt nivå, men i løpet av samme periode økte omsetningen på Maxi, byens største kjøpesenter, med 100 %. Omsetningen der er nå større enn i sentrum.

Denne utviklingen er ikke Hamar alene om. Med dette som bakteppe, er det klart at vi må begynne å tenke annerledes rundt hvilken rolle sentrum skal spille i norske småbyer. Hensikten med min diplomoppgave er i korte trekk å diskutere dette temaet og gjennom dette komme frem til strategier for utvikling og styrking av sentrums posisjon.

Hvordan kan man bruke god boligarkitektur som verktøy for utvikling av sentrum i norske småbyer?

Oppgaven har to hoveddeler; strategi og prosjekt.

Jeg skal utvikle og tydeliggjøre en strategi for hvordan man kan bruke boligproduksjon som en svært aktiv del av småbyens sentrumsutvikling. Med utgangspunkt i dette, skal jeg skape et konkret prosjekt på en spesifikk tomt på Hamar.

problemstilling

en masteroppgave er en plattform
til å engasjere seg
være en del av en debatt
fordype seg i et emne

jeg har valgt å bruke min
masteroppgave til å engasjere
meg i en pågående debatt rundt
byutvikling og boligbygging

gjennom
kronikker
og egen
internettside
har jeg gitt
mitt bidrag
til debatten

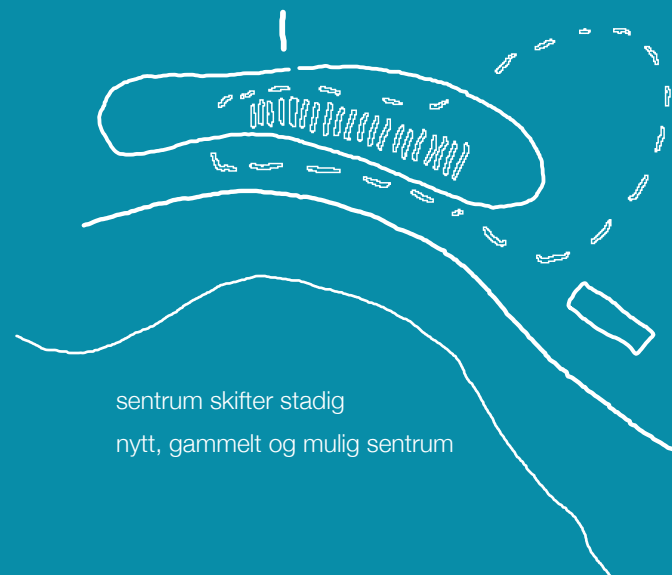
gå inn på www.hvaskalvimedsentrum.com
og bli med i diskusjonen

"De er en gjeng med
slappfisker, og viser liten
vilje til å gå inn og delta i
samfunnsdiskusjoner"

- Børre Skodvin
uttrykker sin skuffelse over norske
arkitekturstudenter under Norsk Forms
årskonferanse 7. september 2011

engasjement

strategisk tilnærming

sentrum skifter stadig
nytt, gammelt og mulig sentrum

uten mennesker skjer ingenting
vi trenger en aktiv
sentrumsbefolkning
som tar byen i bruk

gjennom å først tilsette boliger til
dagens sentrumsrøre, oppnår vi en
bedre balanse mellom marked og tilbud
Flere mennesker betyr flere behov, og både
dagens og framtidens tilbud brukes mer
Sentrums fysiske struktur og handeles/
servicenæringens tyngdepunkter
endrer seg og flytter på seg over tid

Bybebyggelsen må
skapes slik at den
tåler disse endringene

Sentrum trenger
generelle, romslige
og fleksible bygg

Sentrum kan ved behov da
vokse innen sitt eget nettverk

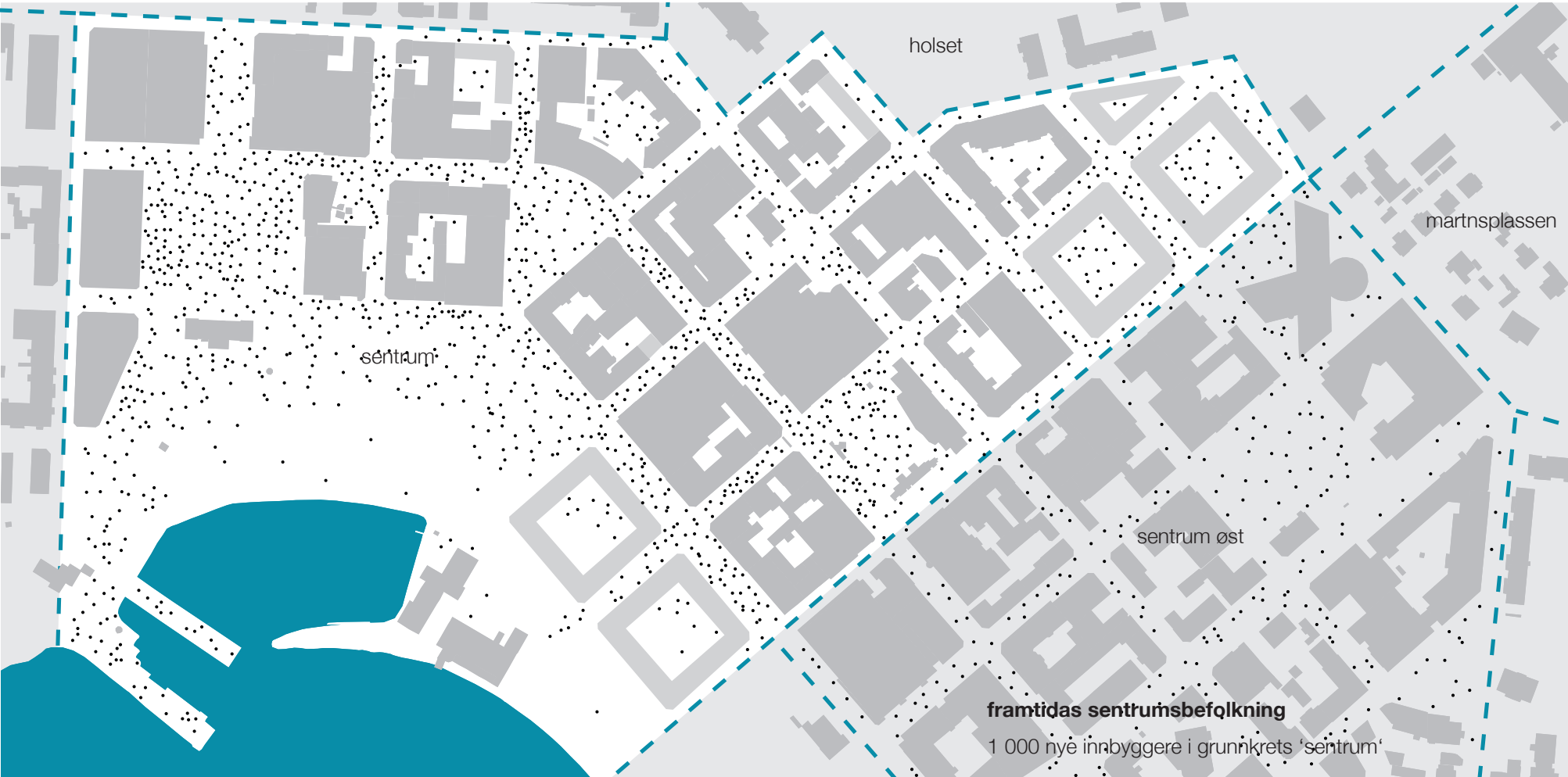
Bolig -> butikk -> café -> bolig ->
ателиér -> verksted -> bolig osv...

Sentrum er alltid i en kontinuerlig
endringsprosess; byen legger seg
aldri stille ned til ro; den er dynamisk

people give life to space
mennesker skaper liv i rom

planning for an unknown future
planlegge for ei ukjent framtid

building a sustainable society
bygge et bærekraftig samfunn

fellesrommene på hjørnet og de mer formelle teglfasadene

Fasaden er ikke en stengt vegg, men et møte med byen, formet av aktivitetene innenfor

alle m² er viktige og interessante
alle m² programmeres og aktiviseres

aktiviteter // i bakgård // i bolig // i by

bakgården/gårdsrommet inneholder aktiviteter som i sin tur gir form og uttrykk til resten av tomta

møtet mellom menneskene som bor her er i fokus
- de sosiale møtene danner premiss for utformingen

tomta rommer de tre arkitektoniske fascinasjonene

hula vandringen tårnet

prosjektet henter inspirasjon fra mange kilder, blant annet sou fujimotos tilnærming til by som et hus - hus som en by

prosjektet bygger opp under begrepet “kulturbyen hamar”

hvor kultur er forstått som et utvidet kulturbegrep som inkluderer både sport, idrett, kunst, litteratur, musikk, kunsthåndverk og festivaler.

kultur betyr også å dyrke fram noe

herkanvidyrkeframetnaboskapienbærekraftigframtid.

kultur -en, -er

1 dyrkning; forstmessig el. lignende fagmessig behandling: *bringe, legge jord, skog under kultur*; – (område med) vekster under dyrkning; (væske med) dyrkede bakterier: *ha, holde, ta noe i kultur*; pleie; røkt: *kroppskultur*

2 foredlende prosess på det åndelige område hos et individ el. i et samfunn (med tanke på det personlig tilegnede ofte motstilt *natur, sivilisasjon*) *natur og kultur*; –forfinelse; dannelse: *han mangler kultur / vis nå litt kultur!*; (i sms.) *møte-, trafikk-kultur* o.fl.; (med svekket bet.) (syn som ligger til grunn for) hevdvunnen fremgangsmåte, skikk og bruk: *den kultur som utvikler seg i offentlig administrasjon / bedriftskultur*

3 de resultater et samfunn har nådd ved åndelig og materielt arbeid på et visst trinn i sin utvikling (og som befolkningen oppfatter som felles eiendom); sivilisasjon: *den gamle egyptiske kultur / åndelig og materiell kultur*; (med tanke på formidlingen) kulturell virksomhet: *bevilgninger til kultur*; (om tidsrom, samfunn) *redskapsfunn fra gamle kulturer*

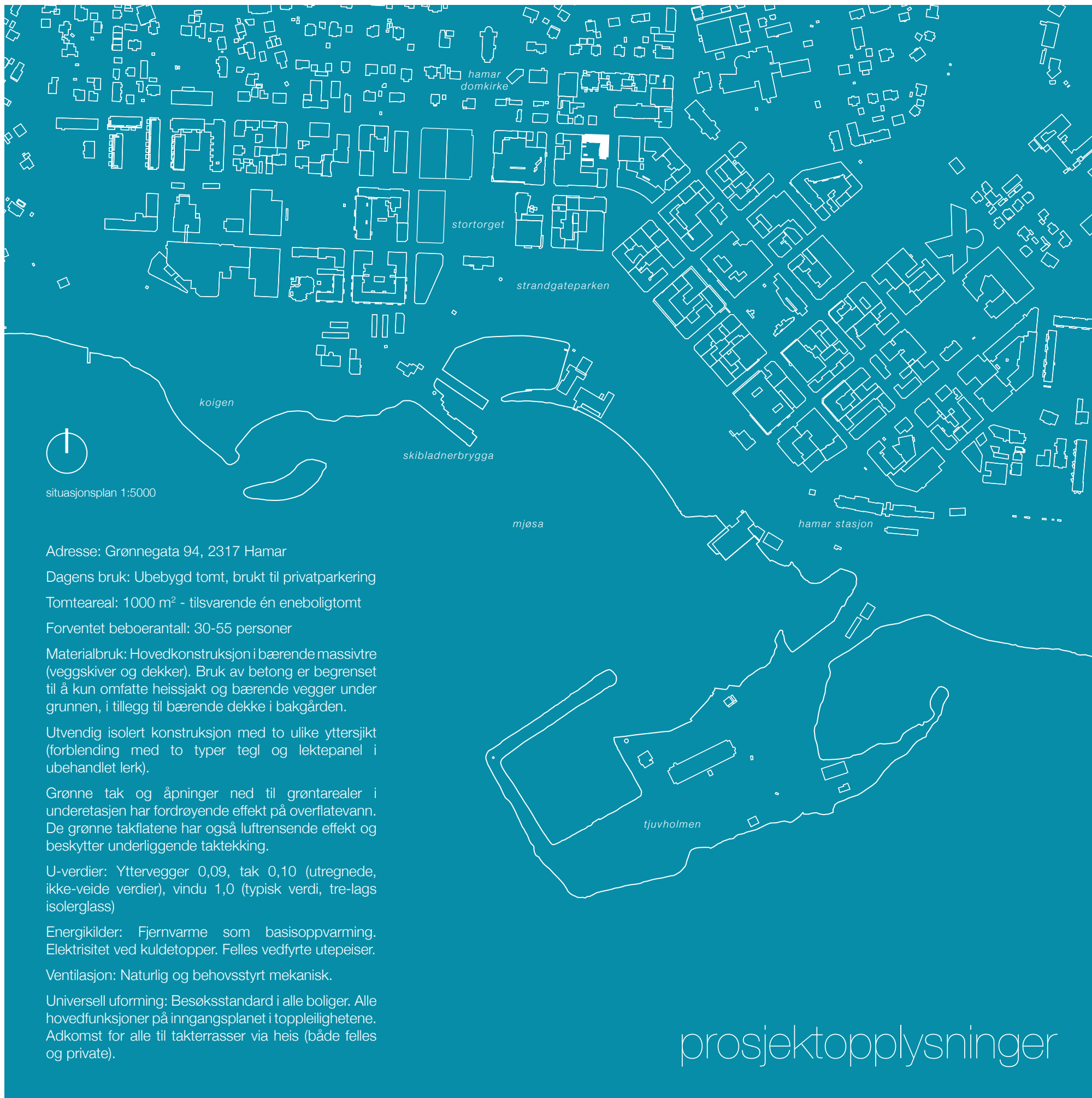
Etym.: lat. avl. av *colere* dyrke

Publikasjon: Norsk ordbok

byen og huset

Adresse: Grønnegata 94, 2317 Hamar

Dagens bruk: Ubebygd tomt, brukt til privatparkering

Tomteareal: 1000 m² - tilsvarende én eneboligtomt

Forventet beboerantall: 30-55 personer

Materialbruk: Hovedkonstruksjon i bærende massivtre (veggskiver og dekker). Bruk av betong er begrenset til å kun omfatte heissjakt og bærende vegger under grunnen, i tillegg til bærende dekke i bakgården.

Utvendig isolert konstruksjon med to ulike ytersjikt (forblending med to typer tegl og lektepanel i ubehandlet lerk).

Grønne tak og åpninger ned til grøntarealer i underetasjen har fordrøyende effekt på overflatevann. De grønne takflatene har også luftrensende effekt og beskytter underliggende taktekking.

U-verdier: Yttervegger 0,09, tak 0,10 (utregnede, ikke-veide verdier), vindu 1,0 (typisk verdi, tre-lags isolerglass)

Energikilder: Fjernvarme som basisoppvarming. Elektrisitet ved kuldetopper. Felles vedfyrte utepeiser.

Ventilasjon: Naturlig og behovsstyrt mekanisk.

Universell uforming: Besøksstandard i alle boliger. Alle hovedfunksjoner på inngangsplanet i toppleilighetene. Adkomst for alle til takterrasser via heis (både felles og private).

prosjektopplysninger

grønnegata

a

møter med byen

en benk å hvile på

velkommen inn og hjem

lierbakken

innkjørsel til plan 0
parkering

en stue for alle

fellesrom med kjøkken

konfirmasjon,
fest og møter

kaffe i morgensola

+137.400

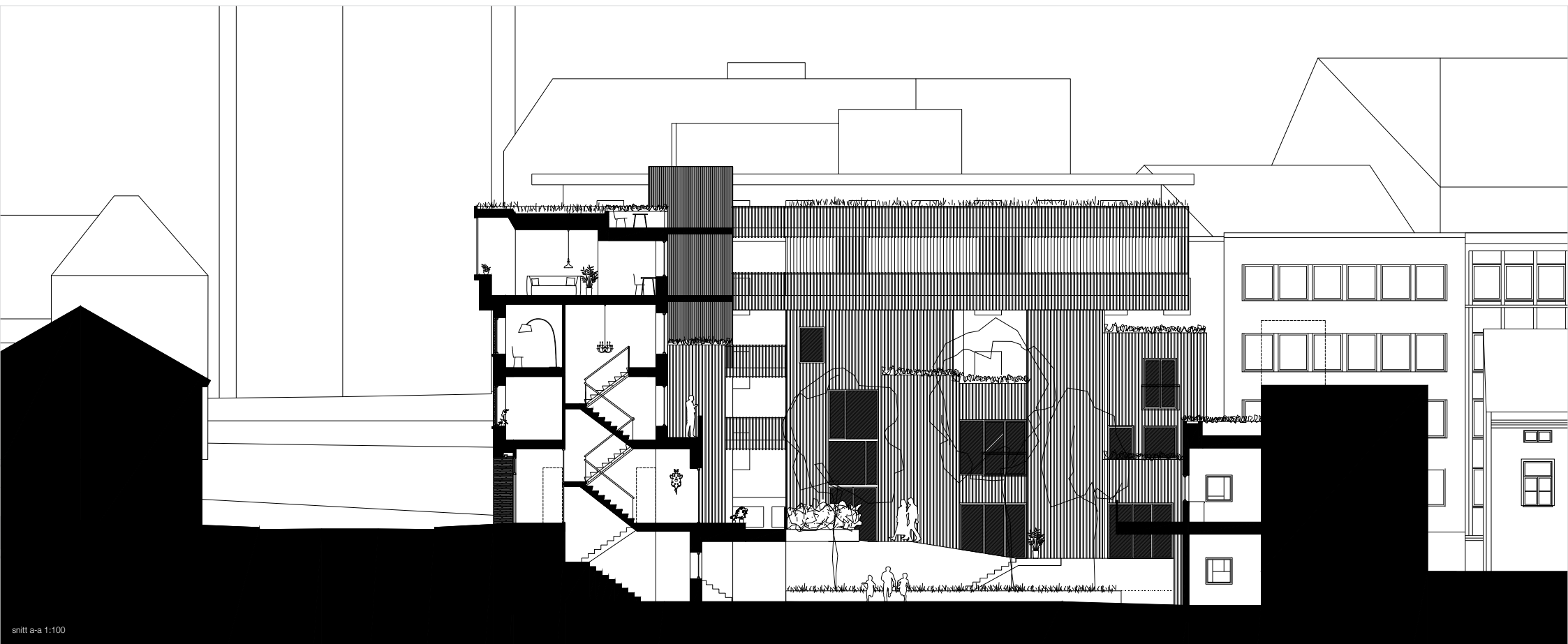
plasje i vannet

utekjøkken med
plass til grill

sykkelverksted og skismørebu
- sommer og vinter

sus i trærne

sitte på et hevet platå med
utsikt mot mjøsa

snitt a-a 1:100

Sentrum er i endring. Bygningsmassen må utformes med tane på dette.

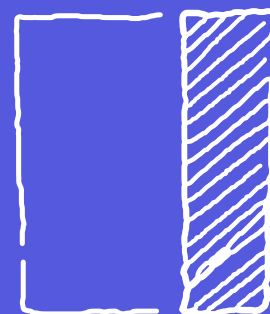
Gamle boliger, ofte med generelle planer og romslige løsninger, er populære som boliger. Gammel boligbebyggelse har også vist seg å kunne romme andre funksjoner.

Prosjektet tar sikte på å skape en robust ramme for framtida, der bygget kan leve lenge. Dette er ingen spesielt tilpasset gipsplatearkitektur, men solide løsninger som takler bruk og endring.

Boligene er prinsipielt organisert gjennom å skille ut betjenende funksjoner og samle disse. Inntil denne basisstrukturen ligger det åpne, romslige soner.

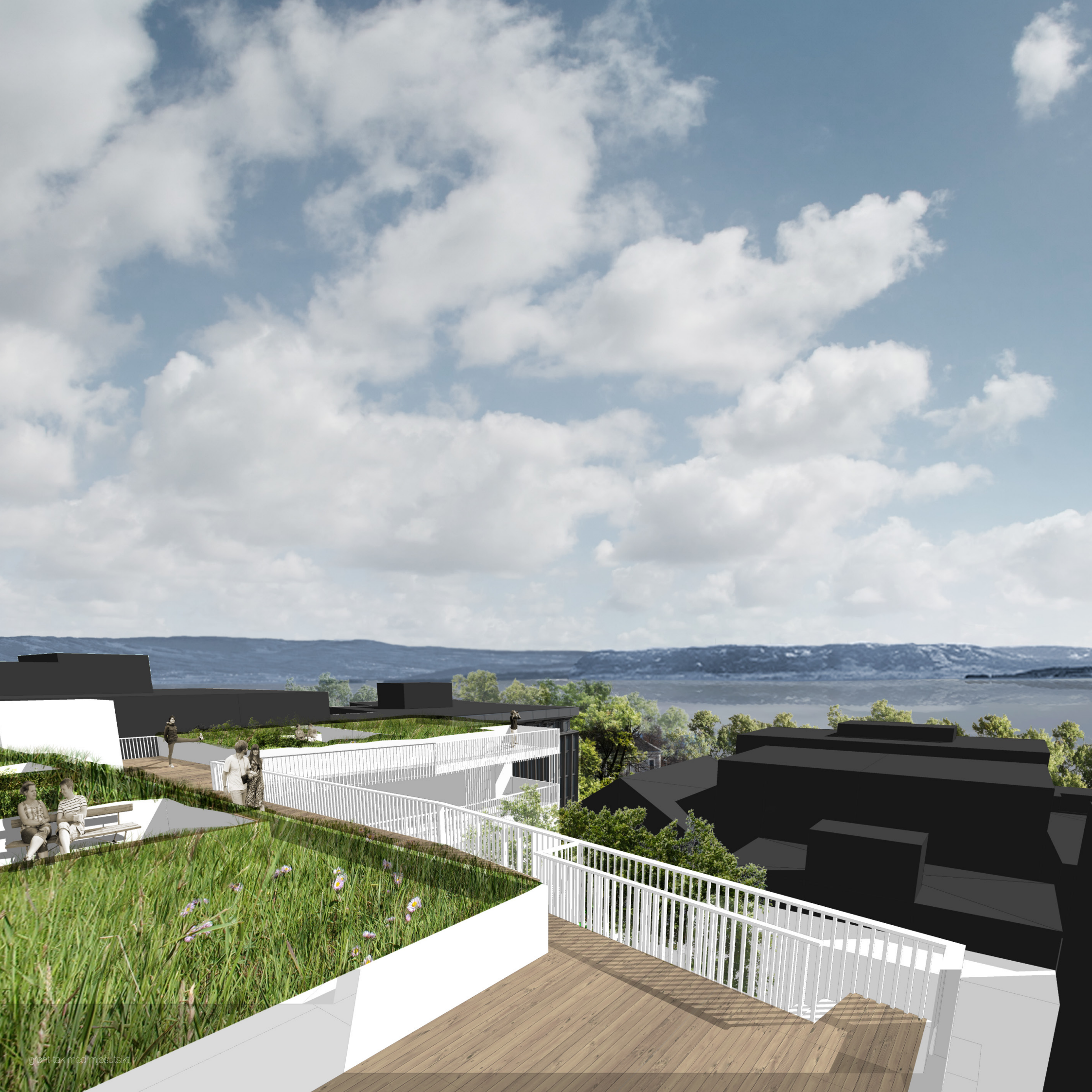
Jeg har ikke fokusert på å tegne soverom, bod, kjøkken og stue. For meg er værelses-konseptet mye mer spennende; rom til å være i - rom til å bruke - rom hvor du gjør det du selv vil. Noen soner blir for søvn, noen for å lese en god bok, andre for bare å være.

Der det ikke er behov for like mye areal til betjenende soner, blir det mulighetsrom. Ikke soverom, kontor eller stue, men soner beboeren tar i bruk og dører selv.

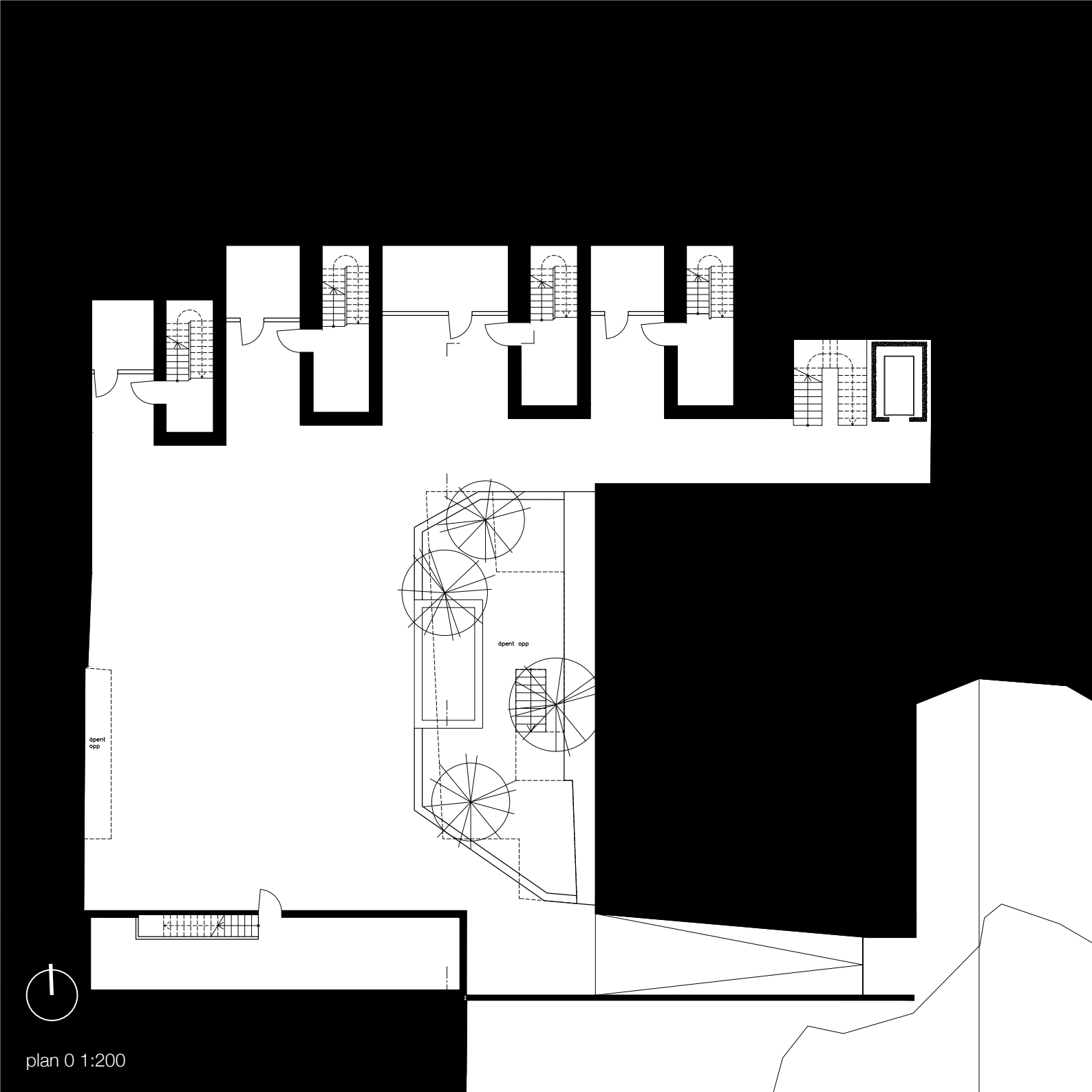

fleksibilitet

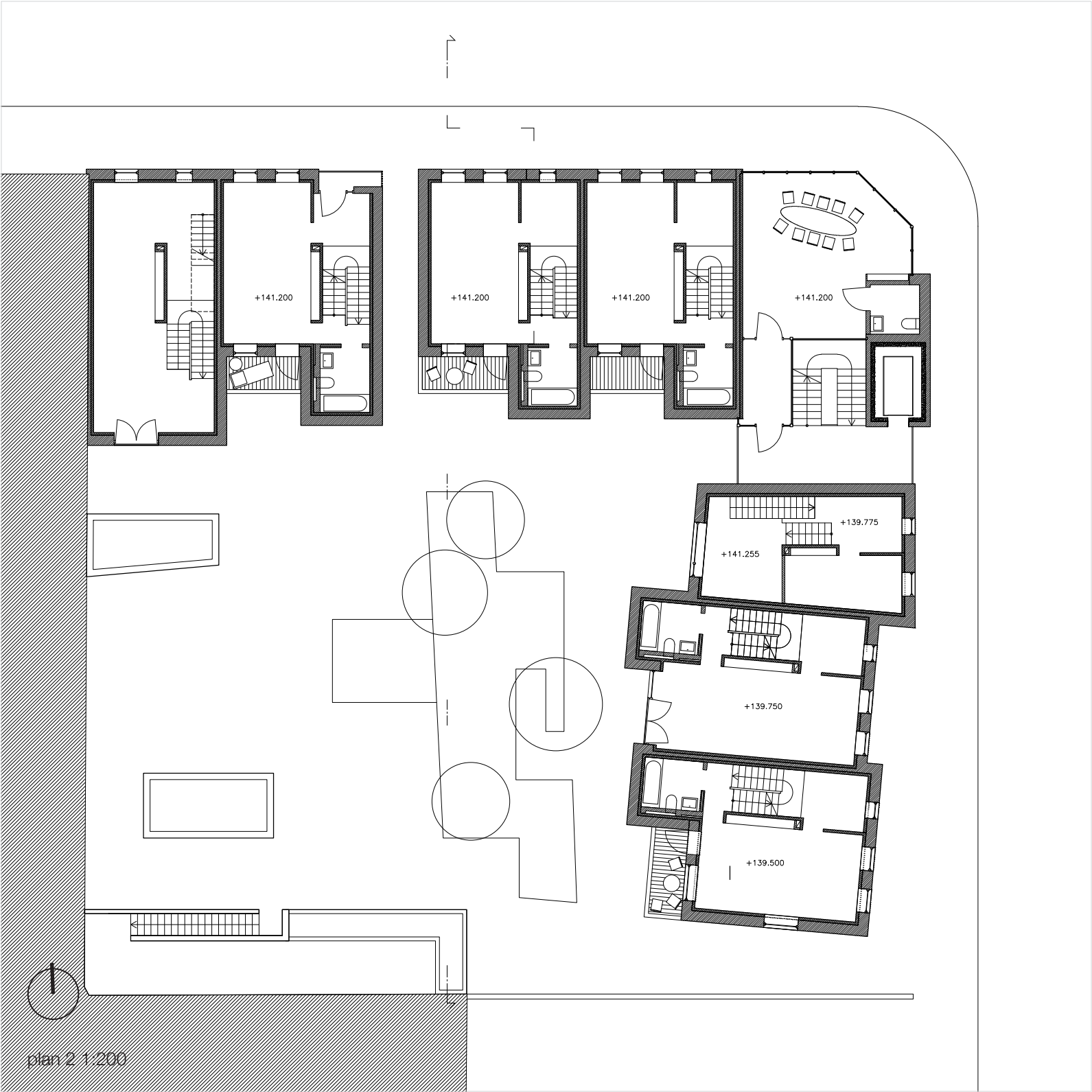

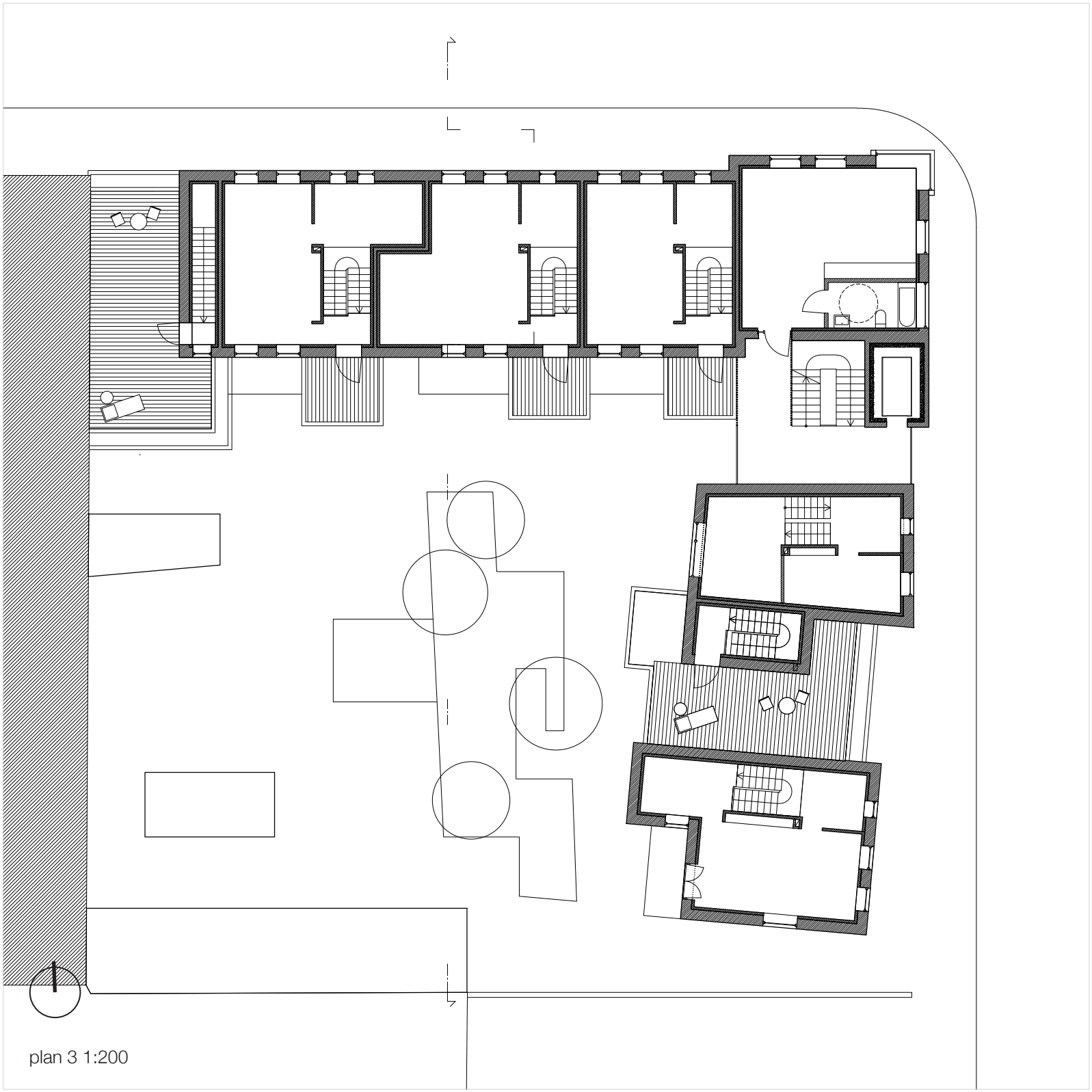

grønt tak med mjøsutsikt

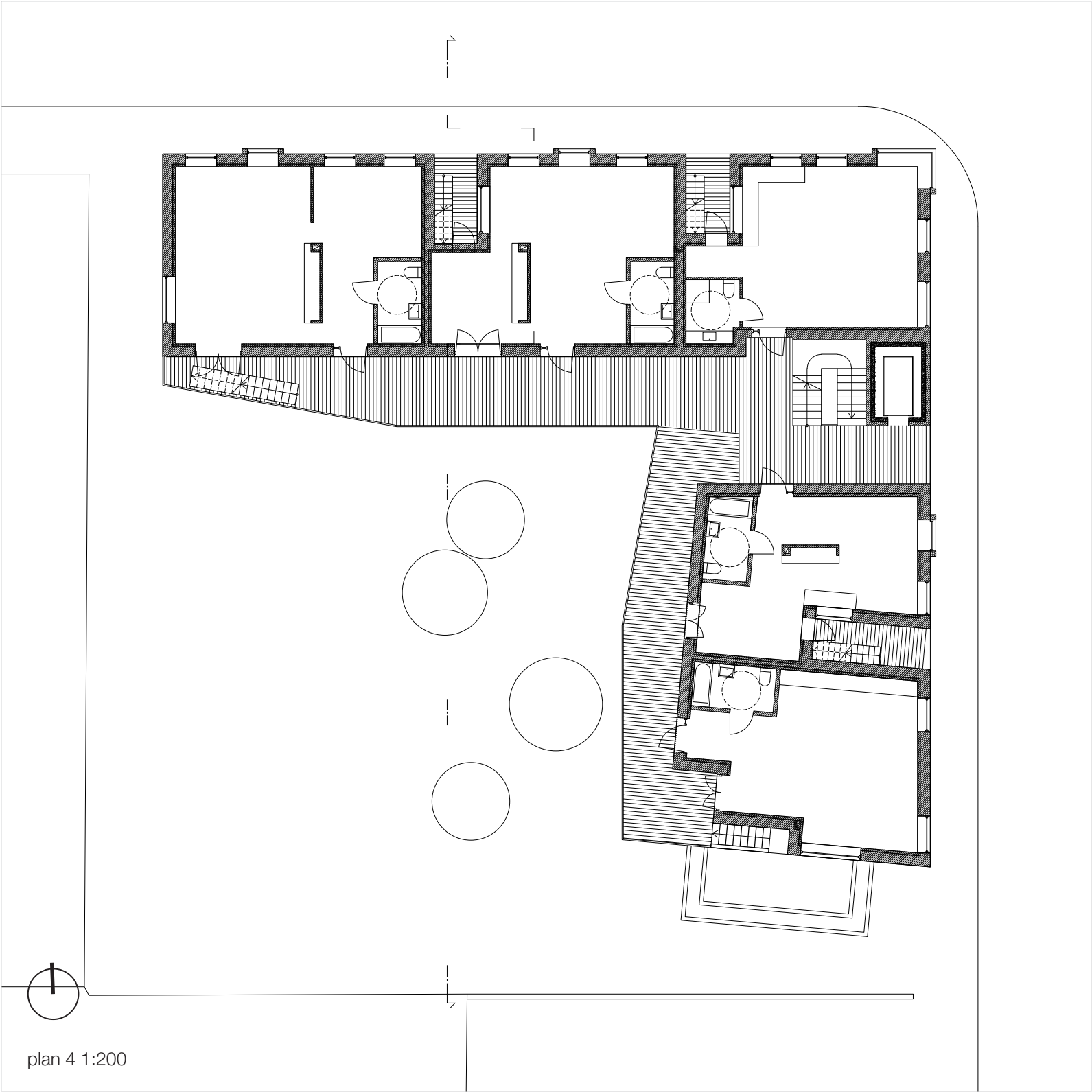

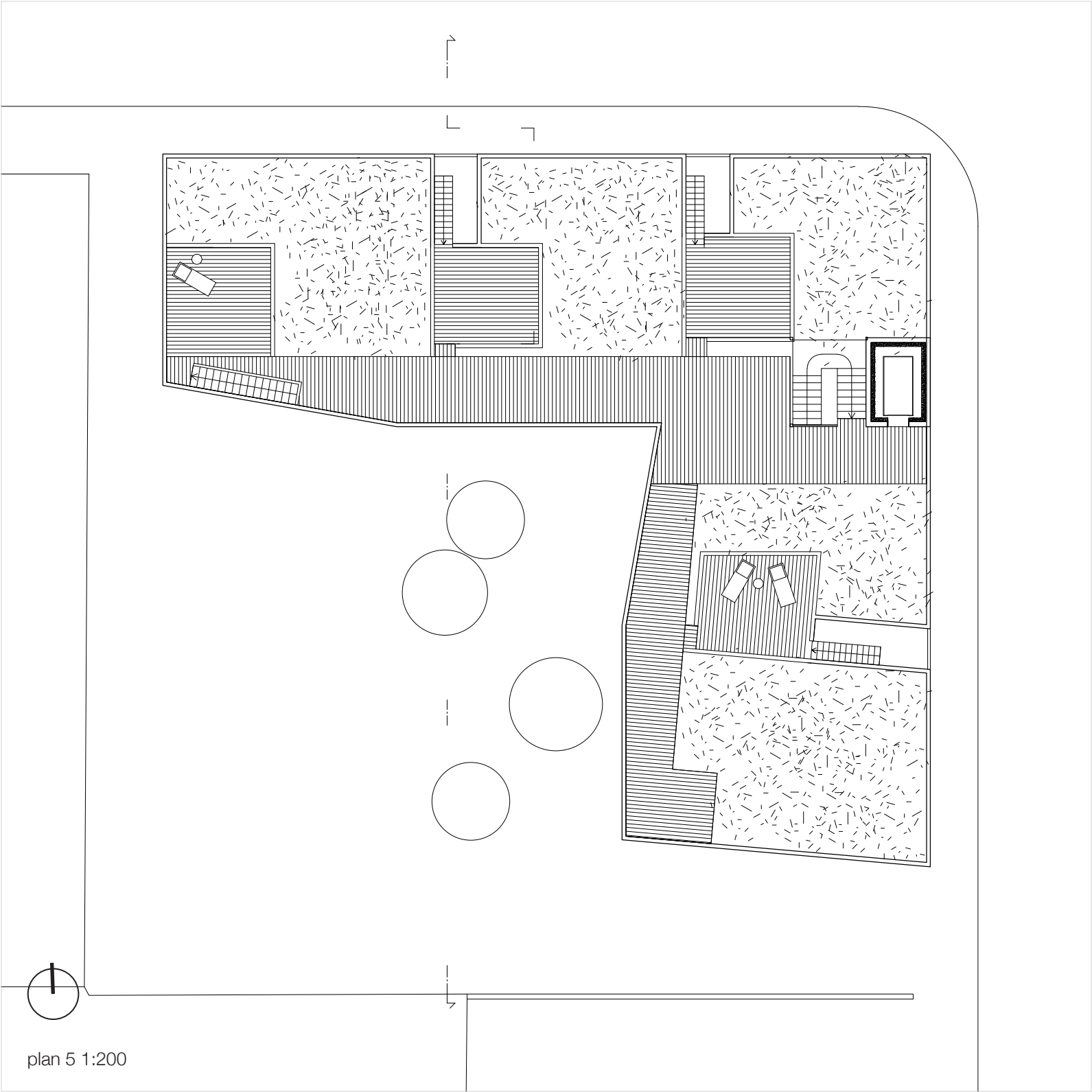

plan 3 1:200

plan 4 1:200

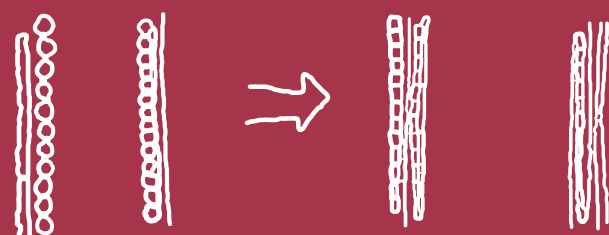

plan 5 1:200

interiøret i massivtre kan åpnes opp mot det grønne gårdsrommet

På Hamar finnes det fra gammelt av en egen hustype - Hamarhuset.

Det er bygget av laftet tømmer og på gatesiden er det forblendet med mur eller puss. I bakgården er det vanlig panelkledning.

Prosjektet henter inspirasjon fra denne gamle hustypen. Det nye bygget er reist i bærende massivtre - en robust, naturlig og svært miljøgunstig byggemåte.

Gatefasadene er kledd med en kombinasjon av to teglformater. Flate, lange tegl som hovedkledning, og stående normalformater over og under vinduer og døråpninger. Et naturlig spill med det bærende og det bårne gir fasaden en estetisk dimensjon.

Toppetasjen og veggene i gårdsrommet har stående lektekledning i ubehandlet treverk. Lektene frigjør seg fra kledningen og blir til en skjerm av spiler som avskjermer ankomsten til hver av boligene øverst. Lektene danner også rekkverk rundt takterrassen.

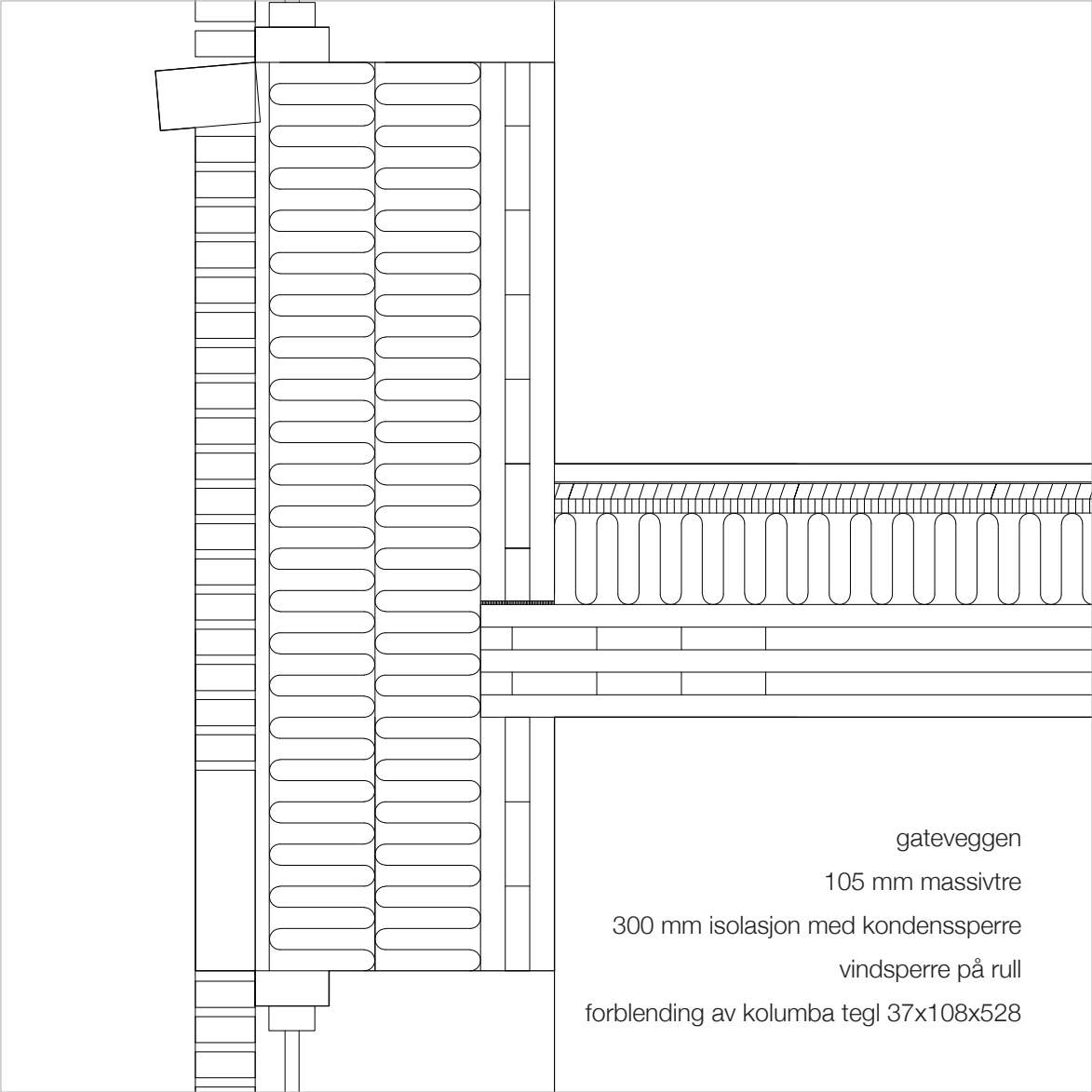
Takflatene dekkes av sedumplanter iblandet strå og urter for å skape et godt mikroklima og gi en mer beskyttende utforming enn konvensjonelle takterrasser. Terrassenivået ligger lavere enn det grønne taket og omkranser de som setter seg ned på taket.

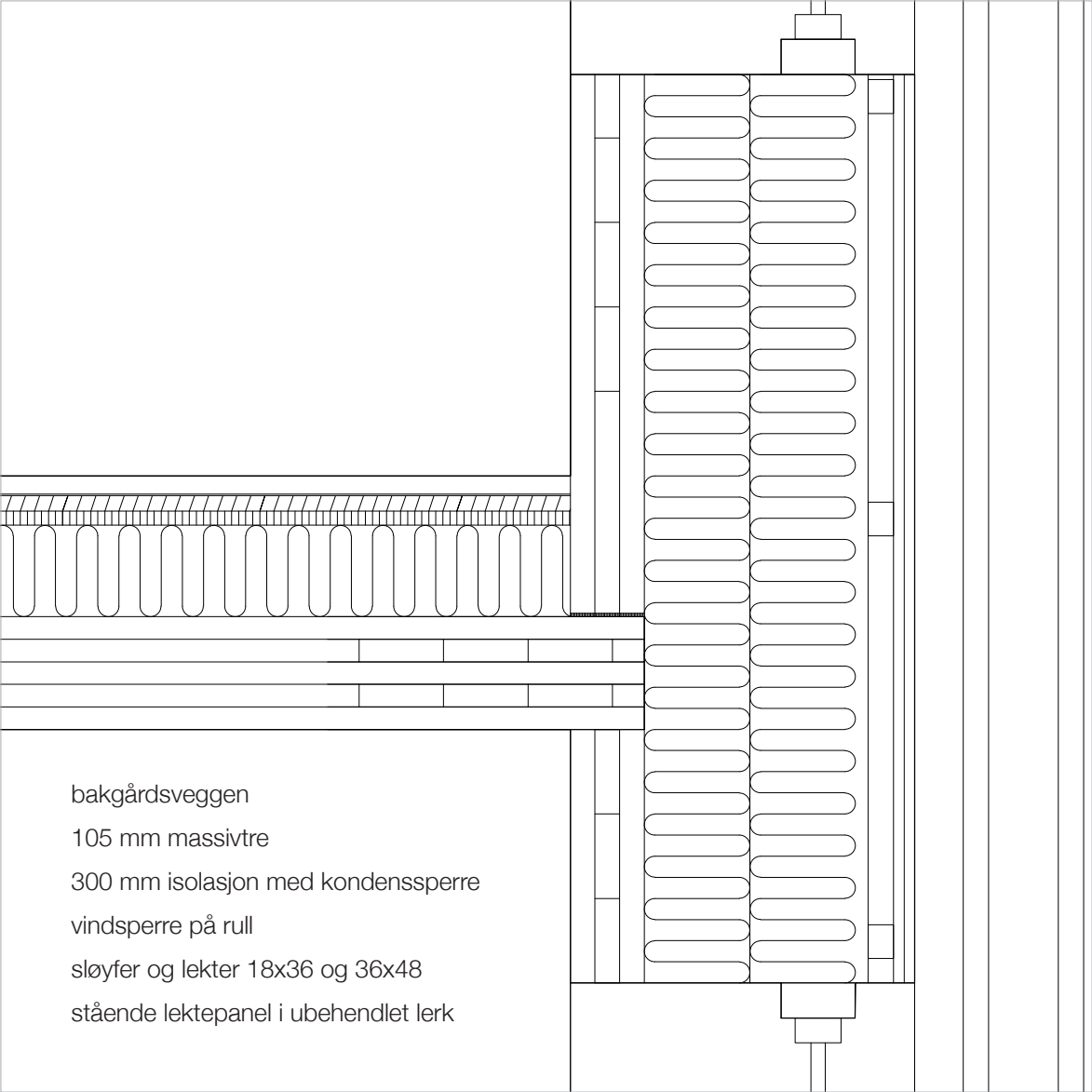
materialitet

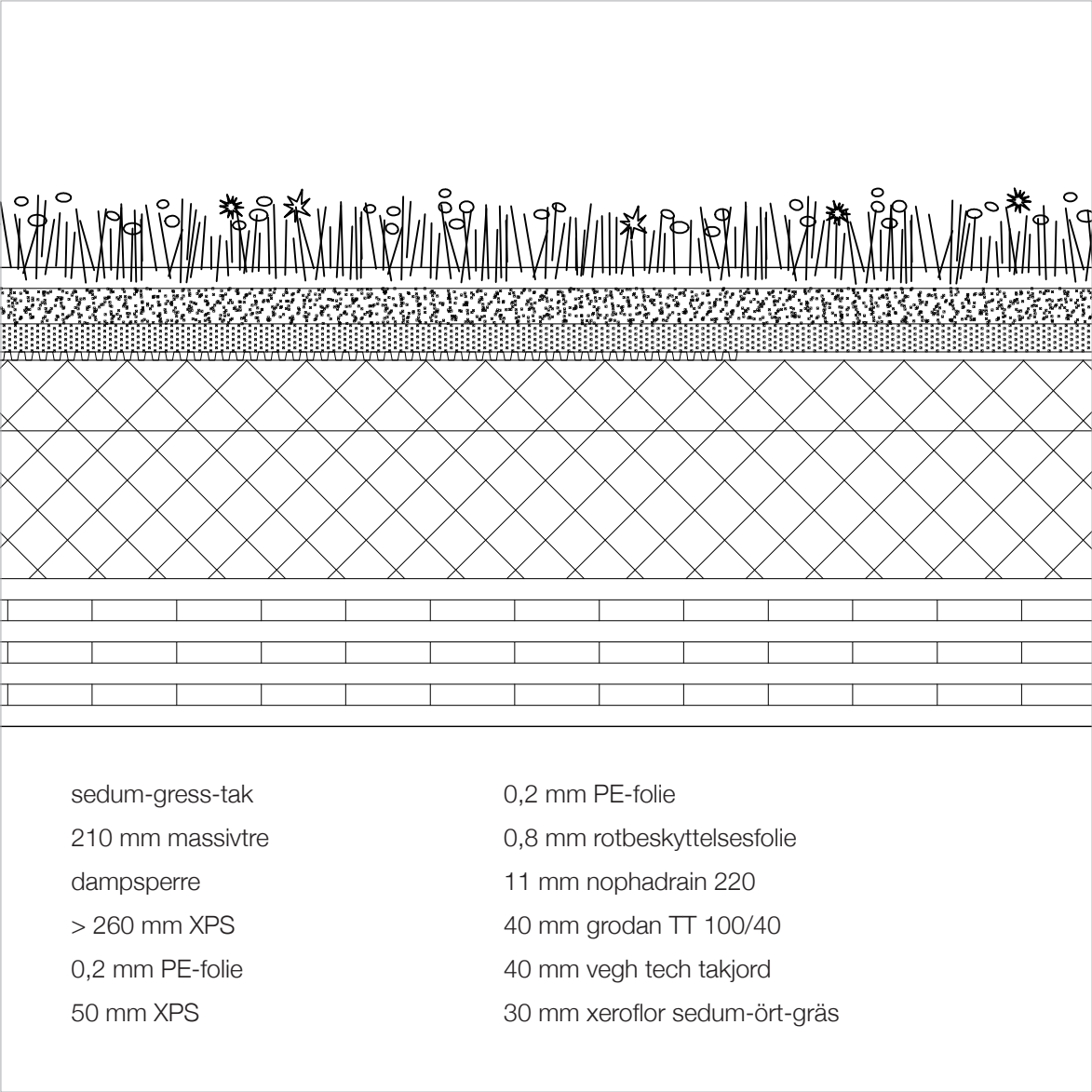

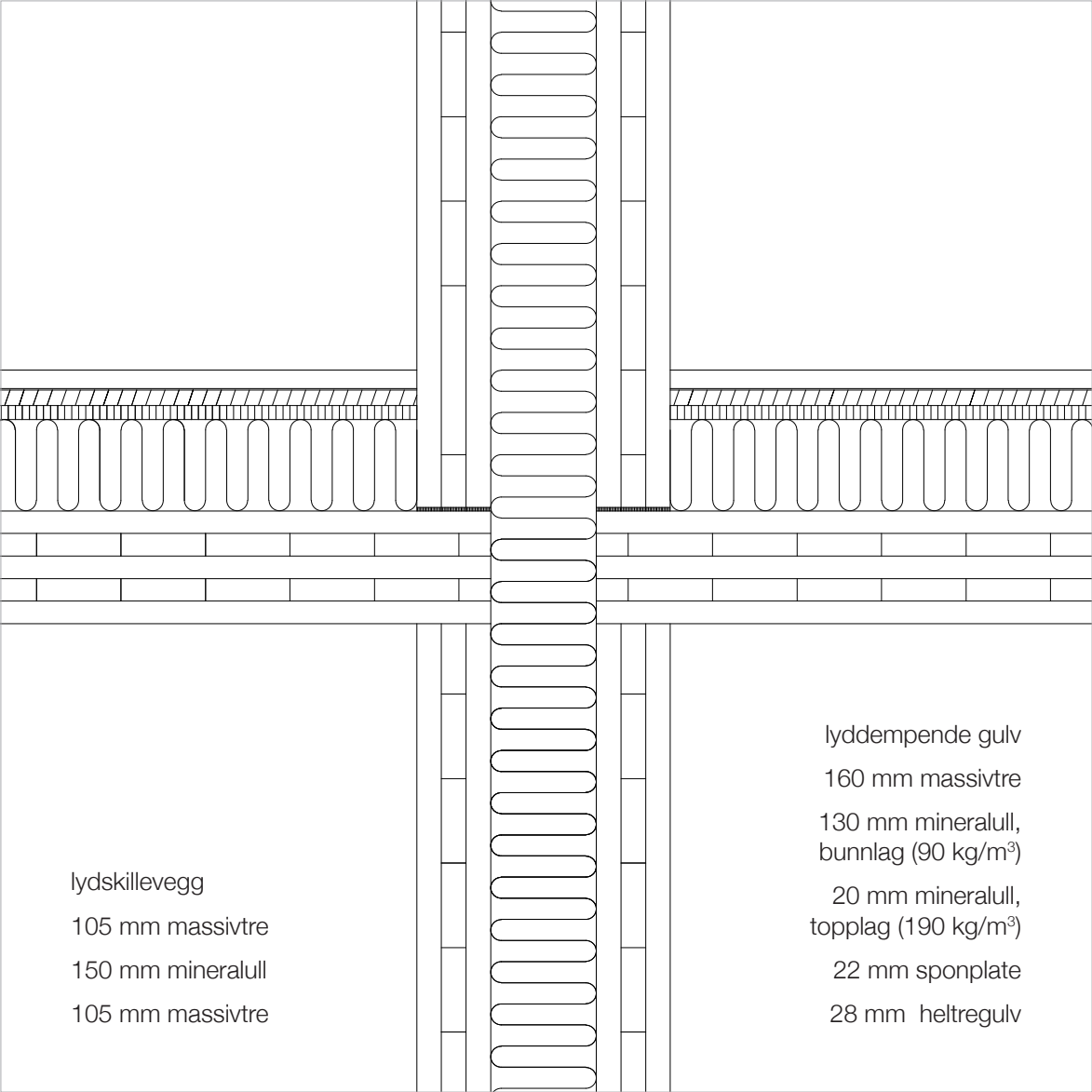

lydskillevegg
105 mm massivtre
150 mm mineralull
105 mm massivtre

lyddempende gulv
160 mm massivtre
130 mm mineralull,
bunnlag (90 kg/m³)
20 mm mineralull,
topplag (190 kg/m³)
22 mm sponplate
28 mm heltregulv